

Ekonomik güçlük ve intihar olasılığı arasındaki ilişkide algılanan stres, problem çözme becerileri ve evlilik uyumunun aracı rolü

Kübra Meltem Karaoğlu¹ , Ayşegül Durak Batıgün²

Anahtar kelimeler

intihar olasılığı, ekonomik güçlük, problem çözme becerileri, evlilik uyumu, stres

Keywords

suicide probability, economic hardship, problem solving, marital adjustment, stress

Öz

Bu çalışmanın temel amacı, evli bireylerin algıladıkları ekonomik güçlük ile intihar olasılığı arasındaki ilişkide algılanan stres, evlilik uyumu ve problem çözme becerilerinin aracı rolünü belirlemektir. Ayrıca, cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenler ile intihar olasılığı arasındaki ilişkilerin belirlenmesi de çalışmanın ikinci amacıdır. Çeşitli illerde ikamet etmekte olan 20-60 yaş arası 307 evli birey örneklem grubunu oluşturmaktadır. Katılımcıların 173'ü (%56.4) kadın, 134'ü (%43.6) erkektir. Ekonomik Güçlükler İndeksi, İntihar Olasılığı Ölçeği, Problem Çözme Becerileri Envanteri, Evlilik Uyumu Ölçeği ve Algılanan Stres Ölçeği veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Analizler sonucunda, problem çözme becerileri, evlilik uyumu ve algılanan stresin, hem toplam aylık gelir ve intihar olasılığı arasındaki ilişkide hem de ekonomik baskı ve intihar olasılığı arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolünün bulunduğu belirlenmiştir. Çalışmada cinsiyet ve eğitim düzeyi değişkenlerinin intihar olasılığı ile ilişkisine de bakılmış, cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak, ilköğretim ve lise mezunlarının intihar olasılığı puanlarının üniversite ve üzerinde eğitim alanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bulgular, intihar olasılığının değerlendirilmesinde bireylerin yaşadıkları ekonomik güçlüklerin yanı sıra, problem çözme becerilerindeki yetersizlik, düşük evlilik uyumu ve algılanan stresin de göz önünde bulundurulması gerektiğini göstermektedir. Elde edilen bulguların, terapilerin yapılandırılması aşamalarında ruh sağlığı çalışanlarına değerli ipuçları sağlayabileceği düşünülmektedir.

Abstract

The mediating role of perceived stress, problem solving skills and marital adjustment in the relationship between economic hardship and suicide probability

The aim of the study was to determine the mediating role of perceived stress, marital adjustment, and problem-solving skills in the relationship between the economic hardship perceived by married individuals and the suicide probability. In addition, determining the relationship between demographic variables such as gender, education level and suicide probability was the second aim of the study. 307 married individuals between the ages of 20 and 60, who live in various provinces, constitute the sample group. 173 (56.4%) of the participants are women and 134 (43.6%) are men. Data were collected using the Economic Hardship Scale, Suicide Probability Scale, Problem Solving Skills Inventory, Marital Adjustment Scale and Perceived Stress Scale. It was found that problem solving skills, marital adjustment and perceived stress had a partial mediating role both in the relationship between total monthly income and suicide probability, and in the relationship between economic pressure and suicide probability. The relationship between gender and education level and the probability of suicide was also examined, and no significant difference was found in terms of gender. However, suicide probability scores of primary and high school graduates were found to be significantly higher than those who had university education and above. Findings suggests that besides the economic difficulties, inadequate problem-solving skills, low marital adjustment, and perceived stress should be taken into consideration in evaluating the probability of suicide. It is thought that the findings can provide valuable clues to mental health professionals during the structuring of the therapies.

Atf için: Karaoğlu, K. M. ve Durak Batıgün, A. (2021). Ekonomik güçlük ve intihar olasılığı arasındaki ilişkide algılanan stres, problem çözme becerileri ve evlilik uyumunun aracı rolü. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 5(2), 145-159.

✉ **Ayşegül Durak Batıgün** · batigun@ankara.edu.tr | ¹Arş. Gör., ²Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü, 06100 Sıhhiye, Ankara.

Geliş: 01.10.2020, **Düzeltilme:** 09.12.2020, **Kabul:** 21.12.2020

Not: Bu makale, ilk yazarın lisansüstü tez çalışmasının bir bölümünü kapsamaktadır.

İntihar, pek çok ülkede önemli bir ruh sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) verilerine göre dünya genelinde her yıl 800.000'den fazla birey intihar ederek yaşamını sonlandırmaktadır. Ayrıca, düşük-orta gelirli ülkelerdeki intiharlar 2016 yılında dünyadaki tüm intiharların %79'unu oluşturmaktadır (WHO, 2018). Bu durum, yüksek gelirli ülkelerde uygulanan intiharı önleme programlarının başarısına bağlanabilir. Ayrıca, intiharın hem utanılacak bir davranış olarak görülmesi hem de bazı ülkelerde halen suç sayılması nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü'ne yapılan bildirimlerin sağlıklı olmayabileceği ve gerçek intihar hızlarının bunun daha da üzerinde olabileceği de unutulmamalıdır (Öncü, 2019). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre ise, Türkiye'de tamamlanmış intihar sayısı 2019 yılında 3406 iken, kaba intihar hızı (100.000 kişiye düşen intihar sayısı) 4.12'dir (TÜİK, 2020). TÜİK istatistikleri incelendiğinde, yıllar içerisinde dalgalanmalar olmakla birlikte, intihar hızının gittikçe arttığı söylenebilir.

İntihar davranışları söz konusu olduğunda özellikle cinsiyetler arası farklılıklar dikkati çekmektedir. Hemen hemen tüm ülkelerde tamamlanmış intiharlar erkeklerde, intihar girişimleri ise kadınlarda daha fazladır ve bu oran, 2-3'e karşı 1 olarak gösterilmektedir (Borges ve ark., 2010; Zhang ve ark., 2005). Ülkemizde de 2019 yılında intihar eden bireylerin %22.9'u kadın, %77.1'i erkektir (TÜİK, 2020).

Cinsiyetin yanı sıra eğitim düzeyi de demografik bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim düzeyinin intihar hızlarının en güçlü yordayıcısı olduğu belirtilmekte, eğitim düzeyi düşüldükçe intihar hızının arttığı vurgulanmaktadır (Borges ve ark., 2010; Steen ve Mayer, 2003; Şevik ve ark., 2012). Ülkemizde de 2019 yılında intihar eden bireylerin %46.8'i ilköğretim ve altı, %13.3'ü ise üniversite mezunudur (TÜİK, 2020).

İntihar sorununun bu denli yaygın olması, ruh sağlığı alanında çalışan pek çok uzmanın ilgisini bu konuya çekmekte, yapılan bilimsel çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. İntiharın yaygınlığı, türleri, yöntemleri gibi konularda yapılan pek çok çalışmanın yanı sıra, intihar için risk faktörlerinin neler olduğunun belirlenmesi de ilgi çeken konuların başında yer almaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, intihar davranışı için risk faktörlerini bireysel faktörler, ilişkisel faktörler, çevresel faktörler, toplumsal faktörler ve sağlık sistemiyle ilişkili faktörler olmak üzere beş basamakta incelemektedir (WHO, 2014). İlk basamakta yer alan bireysel faktörlerden biri ekonomik güçluktur. Ekonomik güçlük; düşük gelir düzeyi, çeşitli olumsuz ekonomik yaşantıların olması ve günlük ihtiyaçları karşılamada zorluklar yaşanması anlamına

gelmekte ve bu durum ailede ekonomik baskı oluşturmaktadır. Ekonomik baskı sonucunda eşler arasındaki ilişkinin yıprandığı ve boşanmaların arttığı ileri sürülmektedir (Conger ve Elder, 1994). Ekonomik güçlüklerin ruh sağlığıyla ilişkilerini araştırmak üzere yapılan çalışmalar, ekonomik baskının ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu, kişilerin depresyon ve anksiyete düzeylerini artırdığını ve bireylerin geleceğe yönelik umutsuzluk hissetmelerine neden olduğunu göstermektedir (Liker ve Elder, 1983; Scaramella ve ark., 2008). Ayrıca, kişilerin yaşadıkları ekonomik güçlükler depresyon ve anksiyete düzeylerini etkilemenin yanı sıra, intiharı yordama gücü açısından da ilk sıralarda yer almaktadır (Deveci ve ark., 2005; Stuckler ve ark., 2009). Ciddi intihar girişimi bulunanlar üzerinde yapılan bir çalışmada, bireyleri bu davranışa yöneltten faktörler arasında yakın ilişkilerdeki ayrılık yaşantısının yanı sıra ekonomik güçlükler de vurgulanmaktadır (Beautrais ve ark., 1996). Ayrıca, hem yurt içinde (Devrimci Özgüven ve Sayıl, 2003; Topbaş, 2007) hem de yurt dışında (Baumert ve ark., 2014; Rachiotis ve ark., 2015) yapılan çalışmalar ekonomideki yapısal dönüşümlerin ve ekonomik krizlerin yol açtığı işsizlik ve ticari başarısızlık gibi etmenlerin de intihar hızlarındaki artış ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

İntihar ile ilişkili bireysel faktörlerden biri de algılanan strestir. Araştırmalar, bireylerin yaşamlarının herhangi bir alanında stresli yaşam olaylarına maruz kalmasının intihar girişimleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir (Feskanich ve ark., 2002; Vilhjálmsson ve ark., 1998). Bununla uyumlu olarak ülkemizde ayaktan tedavi gören hastalarla yürütülen bir çalışmada, intihar düşüncelerinin ve girişimlerinin, stres yaratan yaşam olaylarına maruz kalan hastalarda daha fazla olduğu görülmüştür (Eskin ve ark., 2006). Ayrıca, kişilerin algıladıkları stres düzeyinin yüksek olmasının önemli nedenlerinden birinin de yaşadıkları ekonomik güçlükler olduğu belirtilmektedir (Vilhjálmsson ve ark., 1998).

Kişilerin problem çözme becerilerinin yetersiz olması da intiharla ilişkili bireysel faktörlerden bir diğeridir (Schotte ve Clum, 1982). Araştırmalar etkili problem çözme becerilerinin kişinin uyumu için önemli bir faktör olduğunu göstermekte, psikolojik ve davranışsal problemler ve intihar açısından koruyucu ve önleyici rolüne dikkati çekmektedir (D'Zurilla ve ark., 1998; D'Zurilla ve Maydeu-Olivares, 1995; Nezu ve Ronan, 1988). İntihar girişimi bulunan, intihar düşünceleri olan ve böyle bir düşünce ya da girişimi olmayan bireylerin problem çözme tarzlarının karşılaştırıldığı çalışmalarda, intihar girişimi bulunan bireylerin, bulunmayan bireylere göre problem çözme tarzlarının daha az çeşitlilik

gösterdiği, daha fazla kaçınan bir yaklaşım izledikleri, ürettikleri çözümlerin daha uygunsuz olduğu bildirilmektedir (Orbach ve ark., 1990; Pollock ve Williams, 2004). Ülkemizde yapılan çalışmalarda da benzer bulgulardan söz edilmektedir (Batıgün ve Şahin, 2003; Şahin ve Batıgün, 2009).

İntihar ile ilişkili ilişki faktörleri alt başlığı altında ele alınabilecek bir değişken ise evlilik uyumudur. Evlilik uyumu kavramı, ilişkideki mutluluk düzeyini ve eşler tarafından deneyimlenen çatışmaları kapsamaktadır (Spanier, 1976). Evlilikleri uyumlu olarak nitelendirilebilen çiftler genel olarak birbirleriyle etkileşim kurabilen, evlilikleri ve aileleriyle ilgili durumlarda ortak fikirler üretebilen, karşılaştıkları problemleri olumlu bir şekilde çözümleyen çiftlerdir (Erbek ve ark., 2005; Schumm ve ark., 2000). Pek çok çalışma bireylerin evliliklerinden doyum alabilmesi ve evliliklerinin uyumlu olmasının ruhsal problemler açısından koruyucu olduğunu göstermektedir (Burley, 1995; Nehir ve ark., 2009). Bunun yanında bireylerin evliliklerinde yaşadıkları problemlerin intihar dâhil pek çok psikolojik sorun ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Fincham ve Beach, 1999; Qin ve ark., 2003). Ayrıca, evlilikteki uyumu etkileyen önemli değişkenlerden birinin ekonomik güçlükler olduğu belirtilmektedir (Conger ve ark., 1990). Özellikle aile stres modeli çerçevesinde yapılan araştırmalarda, ailede yaşanan ekonomik sıkıntıların eşler arasında uyumsuzluğa, uzaklığa, düşmanca tutumlara neden olduğunu gösteren bulgular dikkati çekmektedir (Hraba ve ark., 2000; Kinnunen ve Feldt, 2004).

Yukarıda aktarılan alanyazın bulguları göz önünde bulundurulduğunda, bireylerin yaşadığı ekonomik güçlük, algıladıkları stres, evlilik uyumları ve problem çözme becerileri gibi değişkenlerin intihar davranışları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ancak, bu dört değişkenin intihar davranışları bağlamında bir arada ele alındığı ve aracılık etkilerinin araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Buradan hareketle bu çalışmanın temel amacı, evli bireylerin algıladıkları ekonomik güçlük ile intihar olasılığı arasındaki ilişkide algılanan stres, evlilik uyumu ve problem çözme becerilerinin aracılık rolünü belirlemektir. Ayrıca, cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenler ile intihar olasılığı arasındaki ilişkilerin belirlenmesi de çalışmanın ikinci amacıdır.

YÖNTEM

Örnekleme

Araştırmanın örnekleme, araştırmacıların kolaylıkla ulaşabildikleri bazı illerde (Ankara, Zonguldak, Kastamonu, Karabük ve Antalya) ikamet etmekte olan

bireyler arasından uygun örnekleme (convenience sampling) yöntemiyle seçilmiş 307 evli bireyden oluşmaktadır. Katılımcıların 173'ü (%56.4) kadın, 134'ü (%43.6) erkektir ve yaşları 20-60 ($Ort. = 38.29$, $SS = 9.51$), evlilik süreleri 1-47 yıl ($Ort. = 14.11$, $SS = 9.51$) arasında değişmektedir. Örneklemin %19.5'i ilköğretim, %27.4'ü lise, %53.1'i üniversite mezunudur; %23.1'i işsiz, %76.9'u ise çalışmaktadır. Çalışmanın verilerinin toplandığı 2016 yılı (Ocak-Haziran ayları arası) için bildirilen toplam aylık gelir şu şekildedir: 500-1000 TL (%3.6), 1001-2000 TL (%16.7), 2001-3000 TL (%21.3), 3001-4000 TL (%16.7), 4001-5000 TL (%10.8), 5001 TL ve üzeri (%30.8). Son bir yıl içerisinde psikiyatrik bir tanı almış ve/veya ilaç kullanmış/kullanmakta olan bireyler örnekleme dâhil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Ekonomik Güçlükler İndeksi (EGİ) Conger ve arkadaşları (1990) tarafından kişilerin algıladıkları ekonomik güç düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiş 55 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin uyarlama çalışması Ergül ve Güre (2012) tarafından yapılmıştır. "Ailenin toplam aylık geliri", "ekonomik baskı", "olumsuz ekonomik olaylar" ve "parasal endişeler" olmak üzere dört alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçeklerin Cronbach alfa güvenirlik katsayıları .78 ile .91 arasında değişmektedir. Ailenin toplam aylık geliri boyutunda, haneye bir ay içinde giren her türlü gelir kaynağının bildirilmesi istenmektedir (maaş, kira geliri, serbest meslek alanından gelen gelirler, başka bir bireyden gelen maddi destek, belediye gibi kurumlardan alınan maddi yardımlar, burslar, hisse senetleri). Bu boyut "500 TL ve altı", "501-1000 TL", "1001-2000 TL", "2001-3000 TL", "3001-4000 TL", "4001-5000 TL", "5001 TL ve üzeri" olmak üzere 7 seçenek içermektedir. Ekonomik baskı alt ölçegi ise, "kıt kanaat geçim", "maddi ihtiyaçlar" ve "harcamalarda düzenlemeler/kesintiler" olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır (toplam 34 madde). Bu alt boyutlardan alınan puanların artması bireylerin daha çok ekonomik düzenlemelere gittiği anlamına gelmektedir. Mevcut çalışmada ölçeğin yalnızca "ailenin toplam aylık geliri" ve "ekonomik baskı" alt ölçekleri kullanılmıştır.

İntihar Olasılığı Ölçeği (İÖÖ) Cull ve Gill (1988) tarafından intihar riskini belirlemek amacıyla geliştirilmiş, 36 maddeden oluşan ve Likert tipi puanlanan (1-hiçbir zaman, 4-her zaman) öz bildirim türü bir ölçektir. Ölçek üzerinde ilk çalışma Eskin (1993) tarafından yapılmıştır. Mevcut araştırmada ise ölçeğin Şahin ve Batıgün (2000) tarafından çalışılan

Tablo 1. Değişkenler Arası İlişkiler

	Toplam aylık gelir	Ekonomik baskı	İÖÖ	PÇE	EUÖ	ASÖ
Yaş	-.12*	.20***	.01	-.03	-.20***	-.02
Toplam aylık gelir	-	-.41***	-.32***	-.16**	.13**	-.27***
Ekonomik baskı	-	-	.33***	.19***	-.13**	.36***
İÖÖ (Toplam puan)	-	-	-	.41***	-.41***	.43***
PÇE (Toplam puan)	-	-	-	-	-.28***	.32***
EUÖ (Toplam puan)	-	-	-	-	-	-.35***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. İÖÖ: İntihar Olasılığı Ölçeği Toplam Puanı, PÇE: Problem Çözme Envanteri Toplam Puanı, EUÖ: Evlilik Uyumu Ölçeği Toplam Puanı, ASÖ: Algılanan Stres Ölçeği Toplam Puanı.

formu kullanılmıştır. Bu çalışma sonucunda “olumsuz benlik ve tükenme”, “hayata bağlılıktan kopma” ve “öfke” olmak üzere üç alt boyut tanımlanmıştır. Ölçeğin, Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .95’tir. Mevcut çalışma için elde edilen güvenilirlik katsayısı ise .81’dir.

Problem Çözme Envanteri (PÇE) Heppner ve Petersen (1982) tarafından kişilerin kendi problem çözme becerilerine yönelik algılarını ölçmek amacıyla geliştirilen ve 35 maddeden oluşan bir ölçektir. Likert tipi puanlanmaktadır (1-her zaman, 6-hiçbir zaman). Ölçekten alınan puanların yükselmesi kişilerin kendilerini problem çözme becerileri açısından yetersiz algıladıkları anlamına gelmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Şahin ve arkadaşları (1993) tarafından yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda; “aceleci yaklaşım”, “düşünen yaklaşım”, “kaçıngan yaklaşım”, “değerlendirici yaklaşım”, “kendine güvensiz yaklaşım” ve “plansız yaklaşım” olmak üzere altı faktör belirlenmiştir. Bu faktörlerin Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları sırasıyla, .78, .76, .74, .69, .64 ve .59’dur. Ölçeğin toplam puanı için bildirilen Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ise .90’dır. Bu katsayı, mevcut çalışma için .83 olarak belirlenmiştir.

Evlilik Uyumu Ölçeği (EUÖ) Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen ve 15 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçek çiftlerin genel mutluluk düzeylerini, çeşitli konularda anlaşma anlaşamama düzeylerini ve çatışma çözümü, birbirine güven gibi konulardaki ilişki tarzlarını ölçmektedir. Türkçe’ye Tutarel Kışlak (1999) tarafından uyarlanmıştır. “Mutluluk”, “ilişki tarzı” ve “anlaşma derecesi” olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı mevcut çalışma için .87 olarak belirlenmiştir.

Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ) Orijinali 14 maddeden oluşan ölçeğin Cohen ve arkadaşları (1983) tarafından geliştirilmiş 10 maddelik versiyonu kullanılmıştır. Ölçek 5’li Likert tipi puanlanmaktadır (0-hiç, 4-

oldukça sık). Kişilerin geçtikleri ay boyunca yaşamlarını ne derece öngörülemez, kontrol edilemez ve rahatsız edici algıladıklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Türkçe uyarlama çalışması Örcü ve Demir (2009) tarafından gerçekleştirilmiştir ve bu çalışma sonucunda, “algılanan çaresizlik” ve “algılanan öz-yeterlik” olmak üzere iki faktör belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .84 olarak bildirilmiştir. Mevcut çalışma için elde edilen güvenilirlik katsayısı ise .78’dir.

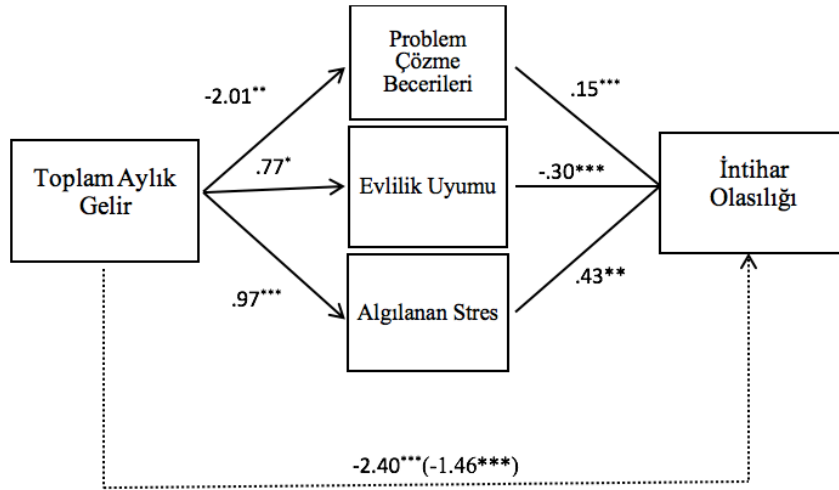
İşlem

Çalışma için Ankara Üniversitesi Etik Kurulundan izin alınmıştır (No: 85434274-050.04.04/4697). Yukarıda belirtilen tüm ölçekler, Bilgilendirilmiş Onam Formu ve Kişisel Bilgi Formu başta sabit olmak üzere farklı sıralarda verilerek sıra etkisi kontrol edilmiştir. Araştırma ölçeklerinden oluşan batarya bireysel olarak uygulanmış olup yanıtlama süresi ortalama 20-25 dakikadır. Eksik ya da hatalı doldurulan ve tüm ölçeklerin ya da herhangi bir ölçeğin yarısından fazlasının boş bırakıldığı ölçek formları değerlendirmeye alınmamıştır. Verilerin analizi yapılmadan önce veri girişinin doğruluğu ve değişkenlerin dağılımının normallığe uygunluğu test edilmiştir. Daha sonra histogram ve dal yaprak grafikleri incelenerek, uç değer taşıdığı belirlenen 8 kişinin verileri veri setinden çıkartılarak 307 kişi ile analizlere devam edilmiştir. Önce korelasyon analizleri yapılarak değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiş, daha sonra da aracı değişken analizleri yürütülmüştür. Cinsiyet ve eğitim düzeyi değişkenlerinin etkisini belirlemek amacıyla da çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Tüm analizler SPSS-21 paket programı ile yürütülmüştür.

BULGULAR

Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Araştırmanın amacı doğrultusunda ilk olarak değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi

Şekil 1. Problem Çözme Becerileri, Evlilik Uyumu ve Algılanan Stresin, Toplam Aylık Gelir ve İntihar Olasılığı Arasındaki İlişkideki Aracı Roller. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

yoluyla incelenmiştir (Bkz. Tablo 1). Tablo 1’de görüldüğü üzere, intihar olasılığı ile diğer tüm değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları $-.41$ ($p < .001$) ile $.43$ ($p < .001$) arasında, ekonomik baskı ile diğer tüm değişkenler arasındaki katsayılar $-.41$ ($p < .001$) ile $.36$ ($p < .001$) arasında, problem çözme becerileri ile diğer tüm değişkenler arasındaki katsayılar $.41$ ($p < .001$) ile $-.28$ ($p < .001$) arasında, evlilik uyumu ile diğer tüm değişkenler arasındaki katsayılar $-.41$ ($p < .001$) ile $.10$ ($p > .05$) arasında, algılanan stres ile diğer tüm değişkenler arasındaki katsayılar ise $-.35$ ($p < .001$) ile $.43$ ($p < .001$) arasında değişmektedir.

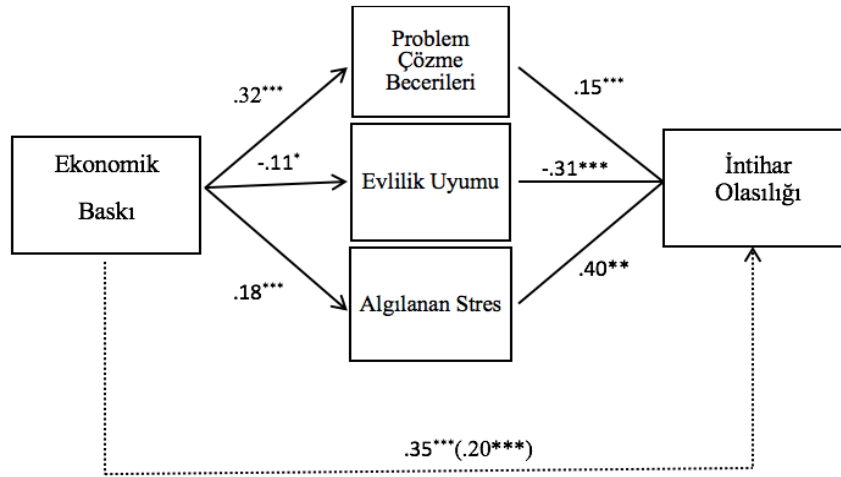
Aracı Değişken Analizleri

Bireylerin algıladıkları ekonomik güçlük ve intihar olasılıkları arasındaki ilişkide problem çözme becerileri, evlilik uyumu ve algılanan stresin aracı rolü, Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen regresyon analizleri ile incelenmiştir. Bulunan aracılık etkisinin istatistiksel olarak sıfırdan farklı olup olmadığını incelemek amacıyla Preacher ve Hayes (2008) tarafından geliştirilen Bootstrap yöntemi kullanılmıştır. Bootstrap, araştırma örnekleminde hareket ederek yer değiştirme yöntemi ile pek çok defa (örneğin 1000; 5000 kez) yeniden örnekleme dayanan, her yeni örnekleme için dolaylı aracılık etkisinin hesaplandığı parametrik olmayan bir yöntemdir. Yeniden örneklemenin ardından elde edilen aracılık etkisinin anlamlılığı, en tipik güven aralığının hesaplanması ve bu aralık içerisinde sıfırın bulunup bulunmamasına göre belirlenmektedir. Güven aralığı içerisinde sıfırın bulunmaması dolaylı etkinin sıfırdan farklı, yani anlamlı olduğuna işaret eder. Bootstrap yöntemi ile

analizler, <http://afhayes.com/spss-sas-and-mplus-macros-and-code.html> adresinden indirilen eklenti aracılığıyla SPSS-21 kullanılarak PROCESS Multiple Mediation Model 4 yürütülerek gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak kişilerin toplam aylık gelirleri ile intihar olasılıkları arasındaki ilişkide problem çözme becerileri, evlilik uyumu ve algılanan stresin aracı etkilerinin incelenmesi sonucu elde edilen bulgular Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1’de görüldüğü gibi toplam aylık gelirin intihar olasılığı üzerinde anlamlı doğrudan etkisi ($B = -2.40$, $t = -5.93$, $p < .001$) bulunmaktadır (Adım 1). Bunun yanında, bireylerin toplam aylık gelirinin, çalışmada aracı değişkenler olarak ele alınan “Problem Çözme Becerileri” ($B = -2.01$, $t = -2.86$, $p < .01$), “Algılanan Stres” ($B = .97$, $t = -4.81$, $p < .001$) ve “Evlilik Uyumu” ($B = .77$, $t = 2.25$, $p < .05$) üzerinde anlamlı doğrudan etkisi olduğu bulunmuştur (Adım 2). Bir sonraki adımda yukarıda sözü edilen aracı değişkenlerin intihar olasılığı üzerindeki etkisi incelenmiş, “Problem Çözme Becerileri” ($B = .15$, $t = 4.84$, $p < .001$), “Algılanan Stres” ($B = .43$, $t = 3.98$, $p < .001$) ve “Evlilik Uyumu” ($B = -.30$, $t = -4.87$, $p < .001$) intihar olasılığı üzerinde doğrudan etkisi olduğu görülmüştür (Adım 3). Dördüncü adımda toplam aylık gelir ve intihar olasılığı ile birlikte, ele alınan tüm aracı değişkenler analize sokulduğunda, toplam aylık gelir ve intihar olasılığı arasındaki ilişkinin azaldığı ($B = -1.46$, $t = -4.05$, $p < .001$), ancak ilişkinin anlamlılık düzeyinin $p < .001$ düzeyinde anlamlı olmaya devam ettiği görülmüştür. Bu bulgular ışığında, bireylerin toplam aylık gelirleri ile intihar olasılıkları arasındaki ilişkide, problem çözme becerileri, algılanan stres ve evlilik uyumunun “kısmi aracılık” etkileri olduğu belirlenmiştir. Son olarak

Şekil 2. Problem Çözme Becerileri, Evlilik Uyumu ve Algılanan Stresin, Toplam Aylık Gelir ve İntihar Olasılığı Arasındaki İlişkideki Aracı Rollerini. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{4-300} = 40.53, p < .001$) ve varyansın %34'ünü açıkladığı görülmüştür.

Elde edilen bu kısmi aracılık etkisinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Bootstrap analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre bu üç değişkenin toplam dolaylı etkilerinin anlamlı olduğu görülmüştür (nokta tahmin = $-.94$ ve %95 BCa GA [$-1.44, -.44$]). Bu bulgu, çalışmada ele alınan aracı değişkenlerin tümünün, toplam aylık gelir ve intihar olasılığı arasındaki ilişkiye kısmi olarak aracılık ettiği anlamına gelmektedir. Aracı değişkenler tek tek incelendiğinde, “Problem Çözme Becerileri” (nokta tahmin = $-.29$ ve %95 BCa GA [$-.56, -.07$]), “Algılanan Stres” (nokta tahmin = $-.41$ ve %95 BCa GA [$-.74, -.16$]) ve “Evlilik Uyumu” (nokta tahmin = $-.23$ ve %95 BCa GA [$-.50, -.05$]) toplam aylık gelir ile intihar olasılığı arasındaki ilişkiye kısmi aracılık etkisi olduğu görülmüştür.

EGİ'nin diğer alt ölçeği olan bireylerin algıladıkları ekonomik baskı ile intihar olasılığı arasındaki ilişkide problem çözme becerileri, evlilik uyumu ve algılanan stresin aracı etkilerine yönelik bulgular Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2'de görüldüğü gibi algılanan ekonomik baskının intihar olasılığı üzerinde anlamlı doğrudan etkisi ($B = .35, t = 6.19, p < .001$) bulunmaktadır (Adım 1). Bunun yanında, bireylerin algıladıkları ekonomik baskının, çalışmada aracı değişkenler olarak ele alınan “Problem Çözme Becerileri” ($B = .32, t = 3.32, p < .001$), “Algılanan Stres” ($B = .18, t = 6.67, p < .001$) ve “Evlilik Uyumu” ($B = -.11, t = -2.31, p < .05$) üzerinde anlamlı doğrudan etkisi olduğu bulunmuştur (Adım 2). Bir sonraki adımda yukarıda sözü edilen aracı değişkenlerin intihar olasılığı üzerindeki etkisi incelenmiş, “Problem Çözme Becerileri” ($B = .15, t = 4.90, p < .001$), “Algılanan Stres”

($B = .40, t = 3.64, p < .001$) ve “Evlilik Uyumu” ($B = -.31, t = -5.01, p < .001$) intihar olasılığı üzerinde doğrudan etkisi olduğu görülmüştür (Adım 3). Dördüncü adımda ekonomik baskı ve intihar olasılığı ile birlikte, ele alınan tüm aracı değişkenler analize sokulduğunda, ekonomik baskı ve intihar olasılığı arasındaki ilişkinin azaldığı ($B = .20, t = 3.72, p < .001$), ancak ilişkinin anlamlılık düzeyinin $p < .001$ düzeyinde anlamlı olmaya devam ettiği görülmüştür. Bu bulgular ışığında, bireylerin algıladıkları ekonomik baskı ile intihar olasılıkları arasındaki ilişkide, problem çözme becerileri, algılanan stres ve evlilik uyumunun “kısmi aracılık” etkileri olduğu belirlenmiştir. Son olarak tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{4-302} = 40.86, p < .001$) ve varyansın %34'ünü açıkladığı görülmüştür.

Elde edilen bu kısmi aracılık etkisinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla 1000 kişilik bootstrap örnekleme kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre bu üç değişkenin toplam dolaylı etkilerinin anlamlı olduğu görülmüştür (nokta tahmin = $.16$ ve %95 BCa GA [$.07, .25$]). Bu bulgu, çalışmada ele alınan aracı değişkenlerin tümünün, ekonomik baskı ve intihar olasılığı arasındaki ilişkiye kısmi olarak aracılık ettiği anlamına gelmektedir. Aracı değişkenler tek tek incelendiğinde, “Problem Çözme Becerileri” (nokta tahmin = $.05$ ve %95 BCa GA [$.01, .10$]), “Algılanan Stres” (nokta tahmin = $.07$ ve %95 BCa GA [$.03, .13$]) ve “Evlilik Uyumu”nun (nokta tahmin = $.03$ ve %95 BCa GA [$.001, .08$]) ekonomik baskı ile intihar olasılığı arasındaki ilişkiye kısmi aracılık etkisi olduğu görülmüştür.

Demografik Değişkenlere İlişkin Analizler

İntihar olasılığı puanlarının cinsiyet ve eğitim düzeyi

Tablo 2. İntihar Olasılığı Ölçeğinden Alınan Puanların Eğitim Düzeyi Açısından Karşılaştırılması (Bonferroni Testi Sonuçları)

İÖÖ Alt Ölçekleri	İlköğretim		Lise		Üniversite ve Üstü		F
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	
Olumsuz Benlik ve Tükenme	42.08 _a	7.95	39.72 _a	8.03	36.35 _b	6.62	12.64***
Hayata Bağlılıktan Kopma	17.23 _a	4.81	16.20 _a	3.84	14.91 _b	3.66	7.33***
Öfke	15.73 _a	3.90	15.03 _a	3.67	13.60 _b	3.04	8.82***

*** $p < .001$. *Not:* Farklı harflerin bulunduğu ortalamalar arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

değişkenleri açısından anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla “cinsiyet (2) x eğitim düzeyi (3)” olmak üzere çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Analiz yapılmadan önce eğitim düzeyi, “ilköğretim”, “lise” ve “üniversite ve üzeri” olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Analiz sonucunda Wilks’ λ değerleri eğitim düzeyi (Wilks’ $\lambda = .89$, $F_{2,301} = 5.80$; $p < .001$, $\eta^2 = .06$) değişkeni açısından anlamlı farklar olduğunu göstermektedir. Bunun yanında, cinsiyet (Wilks’ $\lambda = .99$, $F_{1,301} = .69$; $p > .05$, $\eta^2 = .01$) temel etkisi ile cinsiyet x eğitim düzeyi (Wilks’ $\lambda = .98$, $F_{2,301} = 5.79$; $p > .05$, $\eta^2 = .01$) etkileşim etkisinin ise anlamlı olmadığı görülmüştür.

İntihar Olasılığı Ölçeği’nin olumsuz benlik ve tükenme [$F_{2,301} = 12.64$, $p < .001$, $\eta^2 = .08$], hayata bağlılıktan kopma [$F_{2,301} = 7.33$, $p < .001$, $\eta^2 = .05$] ve öfke [$F_{2,301} = 8.83$, $p < .001$, $\eta^2 = .06$] olmak üzere üç boyutunda da eğitim düzeyi açısından anlamlı farklar mevcuttur. Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Bonferroni çoklu karşılaştırma analizi yapılmıştır (Bkz. Tablo 2). Tablo 2’de görüldüğü gibi, üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip olan bireyler hem ilköğretim hem de lise düzeyinde eğitime sahip olan bireylerden anlamlı düzeyde daha düşük puanlar almışlardır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, giriş bölümünde sözü edilen intihara ilişkin bireysel (ekonomik güçlük, problem çözme becerileri ve algılanan stres) ve ilişkisel (evlilik uyumu) risk faktörleri bir arada değerlendirilerek, intihar davranışlarının anlaşılmasına katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın değişkenlerinden biri olan ekonomik güçlükler toplam aylık gelirin düşüklüğü anlamına gelmekle birlikte, kıt kanaat geçim (son bir yıl içerisinde faturaları ödemede ne kadar zorlanıldığı, son bir yılda her ayın sonunda elde ne kadar para kaldığı), maddi ihtiyaçlar (ihtiyaç duyulan giyecekleri, yiyecekleri, mobilyaları vb. almaya yetecek kadar paranın olmaması, gerekli sağlık hizmetlerini almaya yetecek kadar paranın olmaması vb.) ve harcamalarda düzenlemeler (masrafları karşılamak için fazla mesai

ya da ek iş yapmak, sahip olunan eşyaları satmak, çocuğu üniversiteye gönderme planlarından vazgeçmek vb.) gibi ekonomik baskı olarak adlandırabileceğimiz bileşenleri de içermekte; bu bileşenler de intihar davranışlarıyla ilişkili bulunmaktadır (Kishi ve Kathol, 2002). Mevcut çalışmada ekonomik güçlük bileşenlerinden biri olan toplam aylık gelir ve ekonomik baskı ile intihar olasılığı arasındaki ilişkide problem çözme becerileri, evlilik uyumu ve algılanan stresin aracı etkisi ayrı ayrı incelenmiştir. Analizler sonucunda toplam aylık gelir ile intihar olasılığı arasında negatif ilişki, ekonomik baskı ile intihar olasılığı arasında ise pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, bireylerin evlerine giren aylık gelir miktarı azaldıkça ve ekonomik baskılar arttıkça intihar olasılıkları artmaktadır. Alanyazın incelendiğinde pek çok çalışmanın benzer sonuçlara işaret ettiği görülmektedir (Aihara ve Iki, 2003; Beautrais ve ark., 1996; Chang ve ark., 2009; Portes ve ark., 2002). Bireylerin sürekli maddi güçlük içerisinde yaşamaları, kişilerde güvensizlik, belirsizlik ve gelecekleriyle ilgili umutsuzluk duygularına neden olmakta; bu da bireylerin hayatlarındaki en güçlü stres kaynaklarından birinin ekonomik güçlükler olduğunu göstermektedir (Drentea, 2000; Mirowsky, 2013). Çeşitli Avrupa ülkelerinde 1970-2007 yılları arasında meydana gelen ekonomik krizlerin toplum sağlığını nasıl etkilediğinin araştırıldığı bir çalışmada, ekonomik krizler sonucu işsiz kalan bireylerin, sağlıkla ilgili harcamalar yerine başka giderlere odaklanmak zorunda kalmalarının sağlıklarını olumsuz etkilediği, stres düzeylerini ve intihar risklerini arttırdığı belirtilmiştir (Stuckler ve ark., 2009). Ülkemizde yürütülen bir çalışmada da intihar olasılığını artırabilecek psikiyatrik bir rahatsızlığı olan ve aylık gelir düzeyi düşük olan kişilerin psikiyatrik yardım hizmetlerine ulaşmalarının da güç olması nedeniyle intihar risklerinin artabileceği bildirilmektedir (Çolak ve Devrimci Özgüven, 2019).

Aracı değişken analizi sonuçları incelendiğinde, problem çözme becerileri, evlilik uyumu ve algılanan stresin, hem toplam aylık gelir ve intihar olasılığı arasındaki ilişkiye hem de ekonomik baskı ve intihar olasılığı arasındaki ilişkiye kısmi aracılık ettiği görülmektedir. Buna göre hem aylık geliri düşük olan

kişilerin hem de ekonomik baskı altında olan kişilerin problem çözme becerileri azalmakta, evlilik uyumları düşmekte, algıladıkları stres düzeyi artmakta ve bununla birlikte bu kişilerin intihar olasılıkları da artmaktadır. Bu bulgular, mevcut çalışmadaki aracı değişkenlerin her birinin intihar olasılığı ile birlikte ele alındığı pek çok çalışma ile tutarlılık göstermektedir. Örneğin, problem çözme becerilerindeki yetersizliğin, bireyleri umutsuz ve intihar düşüncelerine yatkın hale getirdiği bilinmektedir (Nezu ve Ronan, 1988). Schotte ve Clum (1982) da yüksek düzeyde yaşam stresi bildiren ve kişilerarası problem çözme beceri düzeyleri düşük olan kişilerin umutsuzluk düzeylerinin yüksek ve intihar girişimlerinin fazla olduğunu bildirmektedirler. Ülkemizde yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar vurgulanmaktadır (Batıgün ve Şahin, 2003; Eskin ve ark., 2006; Şahin ve ark., 2008; Şahin ve Batıgün, 2009).

Benzer değerlendirmeler evlilik uyumu için de geçerlidir. Ailenin ekonomik durumunun evlilik uyumu ile ilişkili olduğunu, ekonomik düzey yükseldikçe evlilik uyumunun arttığını gösteren çalışmalar mevcuttur (Kinnunen ve Feldt, 2004; Şener ve Terzioğlu, 2008). Ayrıca, bireylerin evliliklerinden doyum alabilmesi ve evliliklerinin uyumlu olmasının ruhsal problemler açısından koruyucu olduğu vurgulanmaktadır (Burley, 1995; Nehir ve ark., 2009). Kişilerin intihar girişimi nedenlerinin incelendiği bir çalışmada, evlilikte yaşanan problemlerin en önemli ikinci etmen (%19.1) olduğu bildirilmektedir (Dilsiz ve Dilsiz, 1993). Kişilerin karşılaştıkları ekonomik problemlerin çiftler arasında yeni sorunların ortaya çıkmasında rol oynayabileceği, bununla birlikte yaşam kalitesini düşürerek ortak aktivitelerde bulunma gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamalarını kısıtlayarak da evliliklerindeki uyumlarını olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir (Conger ve ark., 1990). Ancak evlilikte karşılaşılan ekonomik problemlerin nasıl çözümlendiği, bu problemlerin evliliği hangi şekilde etkileyeceğini belirleyebilmektedir. Hane içerisindeki hiyerarşik ilişkiler ve karar verme mekanizmaları gibi değişkenler aynı problemlerle karşılaşan çiftlerin evlilik uyumlarını farklı şekilde etkileyebilir. Dolayısıyla mevcut çalışma bulgularını ileri taşıyabilmek adına, gelecek araştırmalarda ekonomik güçlüklerin evlilik uyumu ile ilişkisini düzenleyen değişkenlerle çalışılmasının alanyazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Mevcut çalışmada intihar olasılığı, cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenler açısından da incelenmiş; cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Konuya ilişkin çalışmalar farklı bulgular göstermektedir. Bu farklılıklar, incelenen değişkenin intihar girişimi ya da intihar düşünceleri (niyeti veya

olasılığı) oluşundan kaynaklanıyor olabilir. İntihar olasılığı söz konusu olduğunda, bazı çalışmalarda cinsiyetler arası fark bulunmazken (Langhinrichsen-Rohling ve ark., 2009; Thomas ve ark., 2002), bazılarında erkeklerin kadınlardan daha fazla intihar düşüncesine sahip oldukları (Batıgün, 2005; Kumar ve ark., 2006; Şahin ve Batıgün, 2000), bazılarında ise kadınların erkeklerden daha fazla intihar düşüncesine sahip oldukları (Molina ve Duarte, 2006; Uçar, 1999; Whetstone ve ark., 2007) belirtilmektedir. Bulgulardaki bu tutarsızlık, çalışmalarda kullanılan ölçme araçlarının özelliklerinden kaynaklanıyor olabileceği gibi, intihar olasılığının cinsiyet ile doğrudan bağlantılı olması yerine farklı ara değişkenlerin devreye giriyor olabileceği ile de açıklanabilir.

Eğitim düzeyi değişkeni açısından bakıldığında hem ilköğretim hem de lise düzeyinde eğitim almış olan bireylerin intihar olasılıklarının, üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip olan bireylerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Alanyazında da eğitim düzeyi düştükçe intihar davranışlarının arttığına ilişkin bulgular mevcuttur (Batıgün, 2005; Devrimci Özgüven ve Sayıl, 2003; Steen ve Mayer, 2003; Zhang ve ark., 2005). Örneğin, Batman'da intihar girişiminde bulunan bireylerin büyük bir bölümünün de okuryazar olmadığı ya da ilköğretim mezunu oldukları dikkati çekmektedir (Deniz ve ark., 2001).

Özetle, mevcut çalışmanın bulguları ekonomik güçlükler yaşayan bireylerdeki intihar olasılığının, problem çözme becerilerindeki yetersizlik, düşük evlilik uyumu ve yüksek stresin kısmi aracı etkisi ile güçlenebileceğini göstermektedir. Ayrıca bireylerin eğitim düzeyinin düşük olmasının da riski arttırdığının göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Dolayısıyla, elde edilen bu bulguların, ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlar için değerli ipuçları sağladığı düşünülebilir. Örneğin, intihar riski olduğu düşünülen bir danışanın mutlaka ekonomik durumlarının irdelenmesi önem taşımaktadır. Ekonomik güçlüklerle kliniğe başvuran ve intihar riski olan danışanlar için, içinde buldukları bu dezavantajlı durumlardan kaynaklanan problemleri ile etkili bir biçimde baş etmelerini sağlamak amaçlanabilir. Bu doğrultuda kişilere etkili problem çözme becerilerinin ve stresle başa çıkma yöntemlerinin kazandırıldığı eğitimlerin planlanması oldukça önemli görünmektedir. Benzer şekilde ekonomik sıkıntılarının yanı sıra evliliklerinde de sorun yaşayan bireylerin eşleri de tedavi programına dâhil edilebilir; çift terapisi veya aile terapileriyle ek müdahale yöntemleri denenebilir. Mevcut çalışmada elde edilen tüm bulguların, tedaviye başvuran bir danışanın sorununun formülasyonu, tedavi aşamalarının belirlenmesi, risk faktörlerinin göz önünde bulundurulması açısından yeni bir bakış açısı sunması ve çoklu müdahale

le biçimleri için bir öngörü sağlaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Diğer yandan, araştırmanın birtakım sınırlılıkları mevcuttur. Örneğin, çalışmada kişilerin aylık gelirleri dengelenmeye çalışılmış olmasına karşın, en düşük gelir aralığında (500-1000 TL) 11 kişiye, en yüksek gelir aralığında (5001 TL ve üzeri) ise 94 kişiye ulaşılmıştır. Ayrıca her ne kadar yaş aralığı 20-60 olarak belirlenmiş olsa da örneklemin büyük çoğunluğunun 30-45 yaş aralığında olduğu ($Ort. = 38.29$, $SS = 9.51$) görülmektedir. Bu nedenle çalışmada yaş değişkeninin etkisi incelenememiştir. Örneklem temsili değildir ve çalışma kesitsel bir desene sahiptir. Evlilik uyumu zaman içerisinde değişim gösterebilir ve kesitsel incelemeler bu değişimi ele almakta yetersiz kalabilir. Tüm bunlara ek olarak, ilerideki çalışmalarda bu veriler evli bireyler yerine çiftlerden toplanabilir. Böylece, veriler eşler arasında karşılaştırılarak bulgular bir adım daha ileri taşınabilir. Son olarak, bulgular verilerin öz değerlendirme ölçekleri aracılığıyla toplanmasından kaynaklanabilecek kısıtlılıklar da göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

Etik İlkelere Uygunluk Beyanı Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Etik Kurulu (No: 85434274-050.04.04/4697) tarafından, etik ilke ve kurallara uygun olduğu yönünde onaylanmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı Bu makalenin tüm yazarları, makaleye ilişkin herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

KAYNAKLAR

Aihara, H. ve Iki, M. (2003). An ecological study of the relations between the recent high suicide rates and economic and demographic factors in Japan. *Journal of Epidemiology*, 13(1), 56-61.

Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173.

Batıgün, A. D. (2005). İntihar olasılığı: Yaşamı sürdürme nedenleri, umutsuzluk ve yalnızlık açısından bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(1), 29-39.

Batıgün, A. D. ve Şahin, N. H. (2003). Öfke, dürtüsellik ve problem çözme becerilerindeki yetersizlik gençlik intiharlarının habercisi olabilir mi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 37-52.

Baumert, J., Schneider, B., Lukaschek, K., Emeny, R. T., Meisinger, C., Erazo, N. ve Ladwig, K. H. (2014). Adverse conditions at the workplace are associated with increased suicide risk. *Journal of Psychiatric Research*, 57, 90-95.

Beautrais, A. L., Joyce, P. R. ve Mulder, R. T. (1996). Risk factors for serious suicide attempts among youths aged 13 through 24 years. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 35(9), 1174-1182.

Borges, G., Nock, M. K., Abad, J. M. H., Hwang, I., Sampson, N. A., Alonso, J. ve Bruffaerts, R. (2010). Twelve month prevalence of and risk factors for suicide attempts in the WHO World mental health surveys. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 71(12), 1617.

Burley, K. A. (1995). Family variables as mediators of the relationship between work-family conflict and marital adjustment among dual-career men and women. *The Journal of Social Psychology*, 135(4), 483-497.

Chang, S. S., Gunnell, D., Sterne, J. A., Lu, T. H. ve Cheng, A. T. (2009). Was the economic crisis 1997-1998 responsible for rising suicide rates in East/Southeast Asia? A time-trend analysis for Japan, Hong Kong, South Korea, Taiwan, Singapore and Thailand. *Social Science & Medicine*, 68(7), 1322-1331.

Cohen, S., Kamarck, T. ve Mermelstein, R. (1983). A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 385-396.

Conger, R. D. ve Elder Jr, G. H. (1994). Families in troubled times: The Iowa youth and families project. Adapting to Change in Rural America, 3-19.

Conger, R. D., Elder, G. H., Lorenz, F. O., Conger, K. J., Simons, R. L., Whitbeck, L. B., Huck, S. ve Melby, J. N. (1990). Linking economic hardship to marital quality and instability. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 643-656.

Cull, J. G. ve Gill, W. S. (1988). *Suicide probability scale (SPS)*. Western Psychological Services.

Çolak, B. ve Devrimci Özgüven, H. (2019). Psikiyatrik hastalıklarda intihar davranışı. *İntiharı anlama ve müdahale-temel kitap*. Devrimci Özgüven H., Sercan M. (Ed), Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, s. 111-133.

D'Zurilla, T. J. ve Maydeu-Olivares, A. (1995). Conceptual and methodological issues in social problem-solving assessment. *Behavior Therapy*, 26(3), 409-432.

D'Zurilla, T. J., Chang, E. C., Nottingham IV, E. J. ve Faccini, L. (1998). Social problem-solving deficits and hopelessness, depression, and suicidal risk in college students and psychiatric inpatients. *Journal of Clinical Psychology*, 54(8), 1091-1107.

Deniz, I., Ersöz, A. G., İldeş, N. ve Türkarlan, N. (2001). 1995-2000 yılları resmi kayıtlarından Batman'da gerçekleşen intihar ve intihar girişimleri üzerine bir inceleme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 4(4).

Deveci, A., Aydemir, O. ve Mızrak, S. (2005). İntihar girişiminde bulunanlarda sosyo-demografik özellikler, stres etmenleri ve ruhsal bozukluklar. *Kriz Dergisi*, 13, 1-9.

Devrimci Özgüven, H. ve Sayıl, I. (2003). Suicide attempts in Turkey: Results of the WHO-EURO multi-centre study on suicidal behaviour. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 48(5), 324-329.

- Dilsiz, A. ve Dilsiz, F. (1993). İntihar girişimlerinde belirtilen nedenler. *Kriz Dergisi*, 1, 124-128.
- Dretea, P. (2000). Age, debt and anxiety. *Journal of Health and Social Behavior*, 41, 437-450.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R. L. (2005). Evlilik uyumu. *Düşünen Adam*, 18(1), 39-47.
- Ergül, A. ve Güre, A. (2012). Perceived economic strain and parent-adolescent relationships: The adolescent's and parents' perspective. *XXX. International Congress of Psychology (ICP)*, Cape Town- South Africa, 22-27 July, Oral Presentation.
- Eskin, M. (1993). Reliability of the Turkish version of the perceived social support from friends and family scales, scale for interpersonal behavior, and suicide probability scale. *Journal of Clinical Psychology*, 49(4), 515-522.
- Eskin, M., Akoğlu, A. ve Uygur, B. (2006). Ayaktan tedavi edilen psikiyatri hastalarında travmatik yaşam olayları ve sorun çözme becerileri: İntihar davranışıyla ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(4), 266-275.
- Feskanich, D., Hastrup, J. L., Marshall, J. R., Colditz, G. A., Stampfer, M. J., Willett, W. C. ve Kawachi, I. (2002). Stress and suicide in the nurses' health study. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 56(2), 95-98.
- Fincham, F. D. ve Beach, S. R. (1999). Conflict in marriage: Implications for working with couples. *Annual Review of Psychology*, 50(1), 47-77.
- Heppner, P. P. ve Petersen, C. H. (1982). The development and implications of a personal problem-solving inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 29(1), 66.
- Hraba, J., Lorenz, F. O. ve Pechačová, Z. (2000). Family stress during the Czech transformation. *Journal of Marriage and Family*, 62(2), 520-531.
- Kinnunen, U. ve Feldt, T. (2004). Economic stress and marital adjustment among couples: Analyses at the dyadic level. *European Journal of Social Psychology*, 34(5), 519-532.
- Kishi, Y. ve Kathol, R. G. (2002). Assessment of patients who attempt suicide. *Primary Care Companion to the Journal of Clinical Psychiatry*, 4(4), 132.
- Kumar, C. S., Mohan, R., Ranjith, G. ve Chandrasekaran, R. (2006). Gender differences in medically serious suicide attempts: A study from South India. *Psychiatry Research*, 144(1), 79-86.
- Langhinrichsen-Rohling, J., Friend, J. ve Powell, A. (2009). Adolescent suicide, gender, and culture: A rate and risk factor analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 14(5), 402-414.
- Liker, J. K. ve Elder Jr, G. H. (1983). Economic hardship and marital relations in the 1930s. *American Sociological Review*, 48, 343-359.
- Locke, H. J. ve Wallace, K. M. (1959). Short marital-adjustment and prediction tests: Their reliability and validity. *Marriage and Family Living*, 21(3), 251-255.
- Mirowsky, J. (2013). Analyzing associations between mental health and social circumstances. Carol S. Anshel (Ed.) *Handbook of the sociology of mental health* içinde (s. 143-165). Springer.
- Molina, J. A. ve Duarte, R. (2006). Risk determinants of suicide attempts among adolescents. *American Journal of Economics and Sociology*, 65(2), 407-434.
- Nehir, S., Çoban, A., Demirci, H., Özbaşaran, F. ve İnceboz, Ü. (2009) Menopozal belirtilerin ve evlilik uyumunun yaşam kalitesi üzerine etkisi. *Cumhuriyet Medical Journal*, 31, 15-21.
- Nezu, A. M. ve Ronan, G. F. (1988). Social problem solving as a moderator of stress-related depressive symptoms: A prospective analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 35(2), 134.
- Orbach, I., Bar-Joseph, H. ve Dror, N. (1990). Styles of problem solving in suicidal individuals. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 20(1), 56-64.
- Öncü, B. (2019). İntihar davranışı: Tanım, epidemiyoloji ve risk etmenleri. Halise Devrimci Özgüven ve Mustafa Sercan (Ed.), *İntiharı anlama ve müdahale-temel kitap* içinde (s. 93-110). Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.
- Örücü, M. Ç. ve Demir, A. (2009). Psychometric evaluation of perceived stress scale for Turkish university students. *Stress and Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 25(1), 103-109.
- Pollock, L. R. ve Williams, J. M. G. (2004). Problem-solving in suicide attempters; Problem-solving in suicide attempters, *Psychological Medicine*, 34(1), 163.
- Portes, P. R., Sandhu, D. S. ve Longwell-Grice, R. (2002). Understanding adolescent suicide: A psychosocial interpretation of developmental and contextual factors. *Adolescence*, 37, 805-814.
- Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40(3), 879-891.
- Qin, P., Agerbo, E. ve Mortensen, P. B. (2003). Suicide risk in relation to socioeconomic, demographic, psychiatric, and familial factors: A national register-based study of all suicides in Denmark, 1981-1997. *American Journal of Psychiatry*, 160(4), 765-772.
- Rachiotis, G., Stuckler, D., McKee, M. ve Hadjichristodoulou, C. (2015). What has happened to suicides during the Greek economic crisis? Findings from an ecological study of suicides and their determinants (2003-2012). *BMJ open*, 5(3).
- Scaramella, L. V., Sohr-Preston, S. L., Callahan, K. L. ve Mirabile, S. P. (2008). A test of the family stress model on toddler-aged children's adjustment among Hurricane Katrina impacted and nonimpacted low-income families. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 37(3), 530-541.
- Schotte, D. E. ve Clum, G. A. (1982). Suicide ideation in a college population: A test of a model. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50(5), 690.
- Schumm, W. R., Bell, D. B. ve Gade, P. A. (2000). Effects of a military overseas peacekeeping deployment on marital quality, satisfaction, and stability. *Psychological Reports*, 87(3), 815-821.

- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 15-28.
- Steen, D. M. ve Mayer, P. (2003). Patterns of suicide by age and gender in the Indian states: A reflection of human development? *Archives of Suicide Research*, 7(3), 247-264.
- Stuckler, D., Basu, S., Suhrcke, M., Coutts, A. ve McKee, M. (2009). The public health effect of economic crises and alternative policy responses in Europe: An empirical analysis. *The Lancet*, 374(9686), 315-323.
- Şahin, N. H. ve Batıgün, A. D. (2000). Yaşamı sürdürme nedenleri ve intihar olasılığı. *Yayınlanmamış çalışma*.
- Şahin, N. H. ve Batıgün, A. D. (2009). Testing the probability of a model to predict suicide risk in high school and university students. *Turkish Journal of Psychiatry*, 20(1), 28-36.
- Şahin, N. H., Onur, A. ve Basım, H. N. (2008). İntihar olasılığının, öfke, dürtüsellik ve problem çözme becerilerindeki yetersizlik ile yordanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 79-88.
- Şahin, N., Şahin, N. H. ve Heppner, P. P. (1993). Psychometric properties of the problem solving inventory in a group of Turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 17(4), 379-396.
- Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2008). Bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 13(13), 7-20.
- Şevik, A. E., Özcan, H. ve Uysal, E. (2012). İntihar girişimlerinin incelenmesi: Risk faktörleri ve takip. *Klinik Psikiyatri*, 15(4), 218-25.
- Thomas, H. V., Crawford, M., Meltzer, H. ve Lewis, G. (2002). Thinking life is not worth living. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 37(8), 351-356.
- Topbaş, F. (2007). İşsizlik ve intihar ilişkisi: 1975-2005 VAR analizi. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2, 161-172.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilikte uyum ölçeğinin (EUÖ) güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *3P Dergisi*, 7(1), 50-57.
- TÜİK (2020). Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistik Veri Portalı. <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=%C4%B0ntihar>.
- Uçar, N. (1999). Correlates of suicide ideation and relation to ego identity status among adolescents. *Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi*. Ankara: The Graduate School of Social Sciences of METU.
- Vilhjálmsón, R., Sveinbjarnardóttir, E. ve Kristjansdóttir, G. (1998). Factors associated with suicide ideation in adults. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 33(3), 97-103.
- Whetstone, L. M., Morrissey, S. L. ve Cummings, D. M. (2007). Children at risk: The association between perceived weight status and suicidal thoughts and attempts in middle school youth. *Journal of School Health*, 77(2), 59-66.
- WHO (2014). Preventing suicide. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/131056/9789241564779_eng.pdf
- WHO (2018). Suicide data. https://www.who.int/mental_health/prevention/suicide/suicideprevent/en/
- Zhang, J., Mckeown, R. E., Hussey, J. R., Thompson, S. J. ve Woods, J. R. (2005). Gender differences in risk factors for attempted suicide among young adults: Findings from the Third National Health and Nutrition Examination Survey. *Annals of Epidemiology*, 15(2), 167-174.

| Extended Abstract |

The mediating role of perceived stress, problem solving skills and marital adjustment in the relationship between economic hardship and suicide probabilityKübra Meltem Karaoğlu¹ , Ayşegül Durak Batıgün² **Keywords**

suicide probability, economic hardship, problem solving, marital adjustment, stress

Abstract

The aim of the study was to determine the mediating role of perceived stress, marital adjustment, and problem-solving skills in the relationship between the economic hardship perceived by married individuals and the suicide probability. In addition, determining the relationship between demographic variables such as gender, education level and suicide probability is the second aim of the study. 307 married individuals between the ages of 20 and 60, who live in various provinces, constitute the sample group. 173 (56.4%) of the participants are women and 134 (43.6%) are men. Data were collected using the Economic Hardship Scale, Suicide Probability Scale, Problem Solving Skills Inventory, Marital Adjustment Scale and Perceived Stress Scale. It has been found that problem solving skills, marital adjustment and perceived stress have a partial mediating role both in the relationship between total monthly income and suicide probability, and in the relationship between economic pressure and suicide probability. The relationship between gender and education level and the probability of suicide was also examined, and no significant difference was found in terms of gender. However, suicide probability scores of primary and high school graduates were found to be significantly higher than those who had university education and above. Findings show that besides the economic difficulties, inadequate problem-solving skills, low marital adjustment, and perceived stress should be taken into consideration in evaluating the probability of suicide. It is thought that the findings can provide valuable clues to mental health professionals during the structuring of the therapies.

Suicide is an important mental health problem in many countries. According to the data of the World Health Organization (WHO), more than 800,000 individuals worldwide end their lives by committing suicide every year (WHO, 2018). When studies on suicide are examined, the determination of risk factors emerges as an important issue. Examination of the role of demographic variables on suicide is one of the primary research topics. Sex and education level are the mostly examined demographic variables. Women's completed suicide rates are lower than men. Besides, the probability of suicide decreases as the level of education increases (Borges et al., 2010; Steen & Mayer, 2003; Zhang et al., 2005).

The WHO examines risk factors for suicidal behavior in five steps: individual factors, relational factors, environmental factors, societal factors, and

health system-related factors (WHO, 2014). Economic hardship is one of the most important individual factors. Economic hardship means lower income, having negative economic experiences, and having difficulties on providing daily requirements. Such experiences cause economic pressure on the family. This pressure leads to marital problems and increases divorce probability (Conger & Elder, 1994). It's known that high level of economic pressure increases the level of depression, anxiety, and suicide risk. Perceived stress is another individual factor having effect on suicide risk. It's been shown that economic pressure increases the level of perceived stress, and the higher the level of stress the higher the level of suicide risk (Deveci et al., 2005; Stuckler et al., 2009).

The other individual factor of suicidal risk is lower problem-solving skills. Studies on the rela-

To cite: Karaoğlu, K. M., & Durak Batıgün, A. (2021). The mediating role of perceived stress, problem solving skills and marital adjustment in the relationship between economic hardship and suicide probability. *Journal of Clinical Psychology Research*, 5(2), 145-159.

✉ Ayşegül Durak Batıgün · batigun@ankara.edu.tr | ¹Res. Asst., ²Prof. Dr., Department of Psychology, Faculty of Language, History, and Geography, Ankara University, Ankara, Turkey.

Received Oct 1, 2020, Revised Dec 9, 2020, Accepted Dec 21, 2020

Note: This article is based on the part of the first author's graduate thesis.

tionship between suicide and problem-solving skills show that people having suicide attempt have less diversity of problem-solving methods, have more avoidant approach on problems, and create less appropriate solutions for their problems (Orbach et al., 1990; Pollock & Williams, 2004).

Besides individual risk factors, marital adjustment can be seen as a relational risk factor of suicidal behavior. Findings show that there is a strong relationship between marital problems and various mental health situations including suicidal behavior (Fincham & Beach, 1999; Qin et al., 2003). It's also known that economic hardship is one of the important variables that causes marital problems.

The aim of the current study was to determine the mediating role of perceived stress, marital adjustment, and problem-solving skills in the relationship between the economic hardship perceived by married individuals and the suicide probability. In addition, determining the relationship between demographic variables such as gender, education level, and suicide probability is the second aim of the study.

METHODS

307 married individuals between the ages of 20 and 60, who live in various provinces, constituted the sample group. 173 (56.4%) of the participants are women and 134 (43.6%) are men. Data were collected using the Economic Hardship Scale, Suicide Probability Scale, Problem Solving Skills Inventory, Marital Adjustment Scale, and Perceived Stress Scale.

RESULTS

It has been found that problem solving skills, marital adjustment, and perceived stress have a partial mediating role both in the relationship between total monthly income and suicide probability, and in the relationship between economic pressure and suicide probability. The relationship between gender and education level and the probability of suicide was also examined, and no significant difference was found in terms of gender. However, suicide probability scores of primary and high school graduates were found to be significantly higher than those who had university education and above.

DISCUSSION

In this study it was aimed to study on both individual and relational risk factors of suicide together.

Economic hardship contains low total monthly income and economic pressure. Economic pressure includes situations such as having difficulties in paying the bills in the last year, not being able to raise money at the end of the month, cannot afford the needs such as clothing and nutrition, and working extra or overtime to cover the expenses (Kishi & Kathol, 2002). As a result of the analysis, it was determined that there was a negative relationship between total monthly income and suicide probability, and a positive relationship between economic pressure and suicide probability. In other words, the probability of suicide increases as the monthly income of individuals decreases and economic pressures increase. The fact that individuals live in constant financial difficulties causes feelings of insecurity, uncertainty, and hopelessness about their future (Drentea, 2000; Mirowsky, 2013). It is also thought that when people lose their job and face to economic pressure, they have to spend their resources for other expenses instead of health expenses. All of these situations lead to some mental health problems including depression, anxiety, and suicidal ideation (Stuckler et al., 2009).

When the results of mediation analysis are examined, it is seen that problem-solving skills, marital adjustment, and perceived stress partially mediate both the relationship between total monthly income and suicide probability, and the relationship between economic pressure and suicide probability. According to this, as problem solving skills of both people with low monthly income and those under economic pressure decrease, their marital adjustment decreases, their perceived stress level increases, along with this, the probability of suicide of these people increases. It can be thought that living in disadvantaged economic conditions increases the stress level of people and limits their opportunities to develop effective solutions to the problems they encounter. Studies report that people who report high levels of life stress and low levels of interpersonal problem-solving skills have high hopelessness levels and more suicide attempts (Batıgün & Şahin, 2003; Eskin et al., 2006; Şahin & Batıgün, 2009; Şahin et al., 2008).

Researches also show that as the economic level rises, marital adjustment increases and an adjusted marriage protects people from having mental illnesses (Conger et al., 1990). However, the way in which the economic problems encountered in marriage are resolved can determine how these problems will affect the marriage. Variables such as hierarchical relationships and decision-making mechanisms within the household may affect the

marital adjustment of couples facing the same problems differently. Therefore, in order to carry the findings of the current study forward, it is thought that working with variables regulating the relationship between economic difficulties and marital adjustment in future studies will make significant contributions to the literature.

In the current study, the probability of suicide was also examined in terms of demographic variables such as gender and education level. No significant difference was found in terms of gender. Studies examining the relationship between gender and suicide probability show different findings (Langhinrichsen-Rohling et al., 2009; Thomas et al., 2002). The reason for these differences may be that there are other variables that mediate or moderate the relationship between suicide probability and gender. In terms of education level, it is seen that the suicide probability of individuals who have both primary and high school education is higher than those who have a university or higher education level. This finding is consistent with other studies in the field, showing that the probability of suicide decreases as the level of education increases (Batgün, 2005; Devrimci-Özgüven & Sayıl, 2003; Steen & Mayer, 2003; Zhang et al., 2005).

It can be thought that these findings provide valuable clues for experts working in the field of mental health. For example, it is important to examine the economic situation of a client who is thought to be at risk of suicide. For clients who apply to the clinic with economic difficulties and are at risk of suicide, it can be aimed to enable them to effectively cope with their problems arising from these disadvantaged situations. In this direction, it seems very important to plan trainings that provide people with effective problem-solving skills and methods of coping with stress. Similarly, spouses of individuals who have problems in their marriages as well as their economic difficulties can be included in the treatment program. Additional intervention methods can be tried with couples therapy or family therapies. It is thought that all the findings obtained in the current study are important in terms of formulation of the problem of a client applying for treatment, determining the treatment stages, providing a new perspective in terms of considering risk factors, and providing a foresight for multiple forms of intervention.

Compliance with Ethical Standards This study was approved by Ankara University Ethical Committee (No: 85434274-050.04.04/4697).

Conflict of Interest The authors declare that they have no conflict of interest.

REFERENCES

- Batgün, A. D. (2005). İntihar olasılığı: Yaşamı sürdürme nedenleri, umutsuzluk ve yalnızlık açısından bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(1), 29-39.
- Batgün, A. D. & Şahin, N. H. (2003). Öfke, dürtüsellik ve problem çözme becerilerindeki yetersizlik gençlik intiharlarının habercisi olabilir mi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 37-52.
- Borges, G., Nock, M. K., Abad, J. M. H., Hwang, I., Sampson, N. A., Alonso, J., & Bruffaerts, R. (2010). Twelve-month prevalence of and risk factors for suicide attempts in the WHO World mental health surveys. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 71(12), 1617.
- Conger, R. D. & Elder Jr, G. H. (1994). Families in troubled times: The Iowa youth and families project. *Adapting to Change in Rural America*, 3-19.
- Conger, R. D., Elder, G. H., Lorenz, F. O., Conger, K. J., Simons, R. L., Whitbeck, L. B., Huck, S., & Melby, J. N. (1990). Linking economic hardship to marital quality and instability. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 643-656.
- Deveci, A., Aydemir, O., & Mızrak, S. (2005). İntihar girişiminde bulunanlarda sosyo-demografik özellikler, stres etmenleri ve ruhsal bozukluklar. *Kriz Dergisi*, 13, 1-9.
- Devrimci Özgüven, H. & Sayıl, I. (2003). Suicide attempts in Turkey: Results of the WHO-EURO multicentre study on suicidal behaviour. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 48(5), 324-329.
- Dretea, P. (2000). Age, debt and anxiety. *Journal of Health and Social Behavior*, 41, 437-450.
- Eskin, M., Akoğlu, A., & Uygur, B. (2006). Ayaktan tedavi edilen psikiyatri hastalarında travmatik yaşam olayları ve sorun çözme becerileri: İntihar davranışıyla ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(4), 266-275.
- Fincham, F. D. & Beach, S. R. (1999). Conflict in marriage: Implications for working with couples. *Annual Review of Psychology*, 50(1), 47-77.
- Kishi, Y. & Kathol, R. G. (2002). Assessment of patients who attempt suicide. *Primary Care Companion to the Journal of Clinical Psychiatry*, 4(4), 132.
- Langhinrichsen-Rohling, J., Friend, J., & Powell, A. (2009). Adolescent suicide, gender, and culture: A rate and risk factor analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 14(5), 402-414.
- Mirowsky, J. (2013). Analyzing associations between mental health and social circumstances. In Carol S. Aneshensel (Ed.) *Handbook of the sociology of mental health* (p. 143-165). Springer.
- Orbach, I., Bar-Joseph, H., & Dror, N. (1990). Styles of problem solving in suicidal individuals. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 20(1), 56-64.
- Pollock, L. R. & Williams, J. M. G. (2004). Problem-solving in suicide attempters; Problemsolving in suicide attempters. *Psychological Medicine*, 34(1), 163.

- Qin, P., Agerbo, E., & Mortensen, P. B. (2003). Suicide risk in relation to socioeconomic, demographic, psychiatric, and familial factors: A national register-based study of all suicides in Denmark, 1981-1997. *American Journal of Psychiatry*, 160(4), 765-772.
- Steen, D. M. & Mayer, P. (2003). Patterns of suicide by age and gender in the Indian states: A reflection of human development? *Archives of Suicide Research*, 7(3), 247-264.
- Stuckler, D., Basu, S., Suhrcke, M., Coutts, A., & McKee, M. (2009). The public health effect of economic crises and alternative policy responses in Europe: An empirical analysis. *The Lancet*, 374(9686), 315-323.
- Şahin, N. H. & Batıgün, A. D. (2009). Testing the probability of a model to predict suicide risk in high school and university students. *Turkish Journal of Psychiatry*, 20(1), 28-36.
- Şahin, N. H., Onur, A., & Basım, H. N. (2008). İntihar olasılığının, öfke, dürtüsellik ve problem çözme becerilerindeki yetersizlik ile yordanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 79-88.
- Şahin, N., Şahin, N. H., & Heppner, P. P. (1993). Psychometric properties of the problem solving inventory in a group of Turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 17(4), 379-396.
- Thomas, H. V., Crawford, M., Meltzer, H., & Lewis, G. (2002). Thinking life is not worth living. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 37(8), 351-356.
- WHO. (2014). Preventing suicide. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/131056/9789241564779_eng.pdf
- WHO. (2018). Suicide data. <https://www.who.int/mental-health/prevention/suicide/suicideprevent/en/>
- Zhang, J., Mckeown, R. E., Hussey, J. R., Thompson, S. J., & Woods, J. R. (2005). Gender differences in risk factors for attempted suicide among young adults: Findings from the Third National Health and Nutrition Examination Survey. *Annals of Epidemiology*, 15(2), 167-174.